

NECLASIFICAT

ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE
COLEGIUL NAȚIONAL MILITAR
„ALEXANDRU IOAN CUZA”

NECLASIFICAT

TEMATICA EXAMENULUI DE DIFERENȚĂ LA DISCIPLINA LIMBA ȘI
LITERATURA ROMÂNĂ PENTRU CLASA a X-a
Anul școlar 2020-2021

Domeniile în care vor fi contextualizate activitățile de învățare pentru studierea limbii și a literaturii române în clasa a IX-a sunt:

- I. Literatură;
- II. Limbă și comunicare.

Potrivit planurilor-cadru de învățământ în vigoare, disciplinei *limba și literatura română* îi sunt alocate **trei ore pe săptămână în trunchiul comun**, la toate filierele, profilurile și specializările.

În afara trunchiului comun, următoarele profiluri și specializări **au alocată câte o oră pe săptămână în curriculum diferențiat (CD)***: filiera teoretică – profilurile real și umanist; filiera vocațională – profilul pedagogic, ordine și securitate publică (licee M.A.I.), militar (licee M.A.N.) și teologic.

În prezentul document conținuturile alocate pentru curriculum diferențiat sunt marcate prin semnul asterisc (*).

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

Conținuturile învățării sunt grupate în două domenii: **I. Literatură, II. Limbă și comunicare.**

Domeniul **Literatură** este conceput cu o dominantă pentru fiecare an de studiu. În clasa a IX-a, dominantă este **Literatura și viața.**

Domeniul **Literatură** propune trei module: **1. Ficțiunea literară, 2. Ficțiune și realitate și 3. Literatură și alte arte.**

Structura modulară permite profesorilor și autorilor de manuale să caute soluțiile optime pentru organizarea parcursului didactic (modalitatea de corelare a conținuturilor, ordinea abordării acestora, structurarea unităților didactice). În anumite cazuri, sunt date recomandări explicite, care solicită **integrarea** conținuturilor respective în alte module.

În actualul curriculum se specifică, pentru domeniul **Literatură, distribuția** în module și **tipurile** de texte recomandate în cadrul fiecărui modul, precum și **numărul minimal** de texte / creații artistice. În clasa a IX-a, pentru profilurile și specializările cu 3 ore pe săptămână (ore în trunchiul comun) se recomandă ca număr minimal: **8** texte la modulul 1; **4** texte la modulul 2; **1** film la modulul 3, cu mențiunea că, pentru studiul aprofundat al fiecărei teme alese, pot fi propuse mai mult de două texte literare, încât profesorul poate extinde la 10 numărul minim al operelor literare studiate. Pentru profilurile și specializările care au alocată în plus câte o oră pe săptămână în curriculum diferențiat (CD)*, se recomandă ca număr minimal: **10** texte la modulul 1; **5** texte la modulul 2; **2** filme la modulul 3). Profesorii (și autorii de manuale) vor alege textele pe care le consideră potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor se va ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare modul de conținuturi, de următoarele criterii generale: **accesibilitate** în raport cu nivelul dezvoltării intelectuale și de cultură generală a elevilor; **atractivitate**; **valoare**; **varietatea** autorilor selectați; **volumul de lecturi** propuse pe parcursul întregului an școlar în raport cu timpul disponibil.

Se recomandă ca între textele / creațiile artistice selectate pentru studiu să fie incluse și scrieri din literatura universală sau filme aparținând cinematografiei universale.

Acolo unde consideră necesar, profesorul poate lărgi numărul de texte pentru studiu. De asemenea, pot fi incluse texte suplimentare cu caracter ilustrativ.

I. LITERATURĂ

1. Ficțiunea literară

Se recomandă studierea unor grupaje tematice, urmărind tratarea diferită a unor teme literare din punctul de vedere al concepțiilor și al atitudinilor exprimate, al modalităților de expresie și al reacțiilor pe care textele le provoacă cititorilor.

În studiul acestor grupaje tematice se vor actualiza și consolida conceptele de teorie literară dobândite în clasele a V-a – a VIII-a. De asemenea, în cadrul lecțiilor de literatură, profesorii vor propune elevilor discuții de relaționare a operelor studiate în acest an cu textele studiate în gimnaziu.

Se recomandă, de asemenea, familiarizarea elevilor cu o serie de concepte noi de estetică, de teorie literară și de stilistică, cu scopul deprinderii elevilor cu instrumentarul de analiză a textelor și de comentare a diverselor aspecte ale acestora: *temă, motiv, viziune despre lume, procedeu artistic*.

Teme propuse:

Joc și joacă

Familia

Scene din viața de ieri și de azi

Aventură, călătorie

Personalități, exemple, modele

Se vor studia, integral sau fragmentar, **cel puțin două texte literare pentru fiecare temă**, de preferință din epoci diferite, numărul minimal fiind de 8-10 opere literare studiate în clasa a IX-a. Se vor alege, în ansamblu, atât scrieri în proză, cât și în versuri, aparținând celor trei genuri literare studiate în gimnaziu (epic, liric, dramatic). De asemenea, **cel puțin jumătate dintre textele literare propuse pentru studiu (minimum 4 texte literare la profilurile și specializările cu 3 ore pe săptămână/ minimum 5 texte literare la profilurile care au curriculum diferențiat) vor fi selectate din opera scriitorilor canonici**: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu.

Este recomandabil ca elevii să aibă acces (prin intermediul manualelor etc.) la informații privind autorii textelor studiate (date bio-bibliografice esențiale, caracteristici generale ale operei, locul acesteia în literatura română sau în cea universală).

Pentru sugestii privind textele care pot fi propuse pentru studiu la fiecare temă, vezi *Anexa*.

2. Ficțiune și realitate

Se recomandă studiul unor texte care nu aparțin domeniului ficțiunii literare, legate tematic de textele literare de la punctul 1. Se va urmări cu prioritate sesizarea diferențelor privitoare la scopul comunicării, la situația de comunicare, la ceea ce se comunică și la reacția receptorului.

Se vor studia, în acest scop, cel puțin 4 texte la profilurile și specializările cu 3 ore pe săptămână (respectiv, cel puțin 5 texte la profilurile care au curriculum diferențiat *), câte unul din fiecare dintre următoarele categorii:

- texte memorialistice (amintiri, memorii, mărturii, jurnal intim, jurnal de călătorie etc.)
- texte epistolare (corespondență privată, corespondență oficială etc.)
- texte jurnalistice (reportaj, interviu, articol, anunț publicitar etc.)
- texte juridic-administrative sau științifice (lege, regulament, raport, referat, studiu științific etc.)
- texte argumentative (eseu, discurs oratoric, prelegere etc.)

Acestea pot fi repartizate fie mai multe la o temă, fie câte unul la fiecare temă. Concepte precum *ficțiune, imaginație, invenție; realitate, adevăr; "eu" ficțional / "eu" real; text ficțional / text nonficțional* vor fi abordate în studiul comparativ al textelor ficționale și nonficționale.

Pentru sugestii privind textele care pot fi propuse pentru studiu la fiecare temă, vezi *Anexa*.

3. Literatură și alte arte: literatură și cinematografie

Se recomandă studiul unor creații cinematografice, în vederea sesizării relațiilor dintre literatură și alte limbaje artistice. În școlile care nu au dotare tehnică pentru vizionarea unor filme la clasă, profesorii pot recomanda elevilor vizionarea unor filme din programele de televiziune, urmând ca acestea să fie discutate la orele de Limba și literatura română.

Se vor discuta următoarele noțiuni de artă cinematografică: *scenariu, regie, imagine, coloană sonoră, interpretare actoricească*.

Se vor studia:

- cel puțin un film ales (două* filme alese), de preferință, dintre ecranizările unor opere literare sau în relație cu scenariile cinematografice respective

Este de dorit ca, în măsura posibilităților, creațiile cinematografice să fie alese astfel încât să poată fi corelate cu grupajele tematice de la punctul 1.

II. LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Studiul limbii române se axează pe două coordonate principale: (a) *normativă* și (b) *funcțională*, având ca obiectiv formarea la elevi a unor deprinderi de a folosi limba română corect, adecvat și eficient în producerea și receptarea textelor orale și scrise.

Abordarea conținuturilor propuse se va face în ordinea aleasă de autorii de manuale sau de profesori, integrându-le acolo unde consideră că au eficiență didactică. Se recomandă, pentru studiul limbii române, folosirea, de preferință, a textelor selectate pentru domeniul **Literatură**.

În funcție de cunoștințele elevilor se vor actualiza și consolida noțiunile de fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă și stilistică dobândite în gimnaziu.

Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplicațiilor practice.

1. Producerea mesajelor orale și scrise

1.1. Exprimarea orală

- Dialogul
 - tipuri: conversația cotidiană, discuția argumentativă
 - reguli ale dialogului (atenția acordată partenerului, preluarea/cedarea cuvântului la momentul oportun, dozarea participării la dialog etc.)
 - tehnici ale dialogului eficient
 - adecvarea la situația de comunicare (partener, context etc.)
 - adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune etc.)

- structura dialogului (replica; perechi de replici; grupaje de replici etc.)
- argumentare și contraargumentare în dialog
- Monologul
 - tipuri: povestirea/relatarea orală, descrierea orală, argumentarea orală
 - reguli ale monologului (contactul vizual cu auditoriul; raportarea la reacțiile auditoriului etc.)
 - tehnici ale monologului eficient
 - adecvarea la situația de comunicare (auditoriu, context)
 - adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune, divertisment etc.)
 - structura monologului (introducerea, cuprinsul, încheierea)

1.2. Exprimarea scrisă

- tipuri de texte: relatarea unei experiențe personale, descriere, argumentare, rezumat, caracterizare de personaj, povestire*, fișe de lectură, jurnal de lectură, referat, eseu structurat, eseu liber; știri, anunțuri publicitare, corespondență privată și oficială, formulare tipizate
- etapele redactării (pregătirea/documentarea, alcătuirea planului de idei, redactarea, verificarea și corectarea, forma finală)
- reguli generale în redactare (structurarea textului, adecvare la situație – de ex. cerințele privind tema textului, limita de spațiu etc. –, adecvare stilistică, așezare în pagină, lizibilitate)
- etape și reguli specifice de redactare în funcție de tipul de text

1.3. Niveluri de constituire a mesajului

- **fonetic, ortografic și de punctuație**
 - pronunțarea corectă: pronunțarea neologismelor (hiat, diftong, accent), evitarea cacofoniei
 - scrierea corectă a cuvintelor (în special a neologismelor)*
 - scrierea cu majusculă
 - despărțirea cuvintelor în silabe
 - folosirea corectă a semnelor de ortografie și de punctuație
- **morfosintactic**
 - folosirea corectă a formelor flexionare (de ex. pluralul substantivelor, articularea substantivelor, forme cazuale etc.)
 - folosirea corectă a acordului gramatical (între predicat și subiect - acordul logic, acordul prin atracție; acordul atributului cu partea de vorbire determinată)
 - evitarea anacolutului
- **lexico-semantic**
 - cunoașterea sensului corect al cuvintelor (în special al neologismelor)
 - folosirea adecvată a cuvintelor în context
 - erori semantice: pleonasmul, tautologia, confuzia paronimică
 - utilizarea corectă a derivatelor și a compuselor (prefixe, sufixe, prefixoide, sufixoide)
 - schimbarea categoriei gramaticale
 - cunoașterea relațiilor semantice (sinonimie, antonimie, polisemie; omonimie) și actualizarea lor în context
- **stilistico-textual**
 - adecvarea registrelor stilistice (standard, colocvial, specializat etc.) la situația de comunicare
 - coerență și coeziune în exprimarea orală și scrisă
 - tipuri de texte și structura acestora: narativ, descriptiv, informativ, argumentativ
- **nonverbal și paraverbal**

- gesturi, mimică, poziție a corpului; tonalitate, accent, pauze în vorbire, ritm etc.

2. Receptarea mesajelor orale și scrise

2.1. Receptarea diverselor tipuri de mesaje

- schema comunicării concepută de Roman Jakobson (componentele și funcțiile actului de comunicare)
- informația verbală în mass media audio-vizuale (știri radio, știri TV)
- factori care înlesnesc sau perturbă receptarea (codul, canalul, contextul)
- principiile ascultării active

2.2. Niveluri ale receptării

- **fonetic, ortografic și de punctuație**
 - dificultăți de înțelegere a mesajului cauzate de forme incorecte de pronunțare
 - rolul semnelor ortografice și de punctuație în înțelegerea mesajelor scrise
- **morfosintactic**
 - ambiguități morfosintactice care îngreunează înțelegerea mesajului
- **lexico-semantic**
 - interpretarea sensului cuvintelor în context
 - rolul câmpurilor semantice în interpretarea mesajelor scrise și orale
- **stilistico-textual**
 - rolul figurilor de stil și al procedeelelor artistice
 - rolul elementelor arhaice și regionale în receptarea mesajelor*
 - receptarea în funcție de tipurile de texte (ficționale și nonficționale)
 - receptarea în raport cu genurile și speciile literare în care se încadrează textele respective
 - tipuri de texte și structura acestora: narativ, descriptiv, informativ, argumentativ
- **nonverbal și paraverbal**
 - influența elementelor nonverbale și paraverbale asupra înțelegerii mesajului oral

ANEXĂ

Listele de exemple cuprind sugestii care pot orienta selectarea textelor pentru studiu. Aceste liste sunt deschise autorilor de manuale și profesorilor, care le pot completa cu propriile opțiuni. Ele nu au caracter de obligativitate.

I. LITERATURĂ

1. Ficțiunea literară

De exemplu:

-pentru tema **Joc și joacă**: Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*; Nina Cassian, *Poezii în limba spargă*; Tudor Arghezi, *Prefață la Țara piticilor*, Mircea Cărtărescu, *Orbitor*; Simona Popescu, *Exuvii*, J.W.Goethe, *Poezie și adevăr*, Mark Twain, *Tom Sawyer*, Lewis Carroll, *Alice în țara minunilor*, Italo Calvino, *Baronul din copaci* etc.

-pentru tema **Familia**: Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*; Ioan Slavici, *Mara*, Duiliu Zamfirescu, *Viața la țară*, Hortensia Papadat-Bengescu, *Concert din muzică de Bach*, Marin Preda, *Moromeții*; Fănuș Neagu, *Vară buimacă*, Honoré de Balzac, *Moș Goriot*, John Steinbeck, *La răsărit de Eden* etc

-pentru tema **Scene din viața de ieri și de azi**: Ion Ghica, *O călătorie de la București la Iași înainte de 1848*; V. Alecsandri, *Balta Albă, Istoria unui galbân* ; Ion Marin Sadoveanu, *Sfârșit de veac în București*, G. Călinescu, *Cartea nunții*; Gabriela Adameșteanu, *Dimineața pierdută*; Silviu Angelescu, *Calpuzanii*; proză scurtă de Mircea Nedelciu, Cristian Teodorescu; Victor Hugo, *Mizerabilii*, Honoré de Balzac, *Iluzii pierdute*, Jack London, *Martin Eden* etc.

-pentru tema **Aventură, călătorie**: Calistrat Hogaș, *Pe drumuri de munte*; Panait Istrati, *Chira Chiralina*; Jean Bart, *Europolis*; M. Sadoveanu, *Zodia cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă*; Radu Tudoran, *Toate pânzele sus* ; Miguel de Cervantes Saavedra, *Don Quijote*, Alexandre Dumas - tatăl, *Cei trei muschetari*; Herman Melville, *Moby Dick*, E. Hemingway, *Bătrânul și marea* etc

-pentru tema **Personalități, exemple, modele***: Mănăstirea Argeșului; N. Bălcescu, *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul*; M. Eminescu, *Andrei Mureșanu*; M. Sadoveanu, *Frații Jderi*; G. Călinescu, *Bietul Ioanid*; Eugene Ionesco, *Regele moare*; P. B. Shelley, *Prometeu dezlănțuit* etc

2.Ficțiune și realitate

-pentru tema **Joc și joacă**: descrierea unui joc pentru calculator (text publicitar); funcțiile jocului (text științific); L. Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor* ; Goethe, *Poezie și adevăr*; V. Nabokov, *Vorbește, memorie!* etc.

-pentru tema **Familia**: un text legislativ privitor la familie; un reportaj despre situații de familie; Marin Preda, *Viața ca o pradă* etc

-pentru tema **Scene din viața de ieri și de azi**: un document de epocă; un text istoriografic; un fragment de memorii sau de jurnal; un text publicistic din trecut sau din actualitate etc.

NECLASIFICAT

-pentru tema *Aventură, călătorie*: un text documentar despre exploratori celebri; un itinerar de călătorie; un eseu despre călătorie (Octavian Paler, Ana Blandiana etc.); un reportaj despre un eveniment aventuros etc

-pentru tema *Personalități, exemple, modele**: un portret din G. Călinescu, *Istoria literaturii române...*; I. L. Caragiale, *În Nirvana*; M. Sadoveanu, *Anii de ucenicie*; un fragment de biografie sau de istorie romanțată etc.

3.Literatură și alte arte: literatură și cinematografie

De exemplu:

- ecranizări după opere de Ion Creangă, Ioan Slavici, I. L. Caragiale, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Marin Preda, Geo Bogza, William Shakespeare, Franz Kafka etc.